

Федорчак В.В.

Національний університет цивільного захисту України

ІНТЕГРАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ВИНИКНЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

У статті здійснено аналіз наукових засад визначення інтеграційного механізму державного управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій. З'ясовано підсистеми реалізації такого механізму, що передбачають визначення рівня ризику виникнення надзвичайних ситуацій. Зважаючи на положення загального концепту науки державного управління, виділено правові, економічні, організаційні й інформаційні методи державного управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій. Систематизовано види та системи моніторингу в системі державного управління в умовах ризиків виникнення надзвичайних ситуацій.

Ключові слова: державне управління, інтеграційний механізм, підсистеми, ризик, надзвичайна ситуація, безпека.

Постановка проблеми. Для забезпечення ефективного державного управління системою зниження ризиків і пом'якшення наслідків надзвичайних ситуацій (далі – НС) у цілому необхідно виділити в ній ряд підсистем. Вони є складовими частинами системи державного управління у досліджуваній сфері. Зважаючи на загальновідомі засади науки державного управління й ураховуючи зазначене, можемо наполягати на необхідності розгляду цих підсистем з позиції їх статичної та динамічної. Крім того, вони потребують детального розгляду з позиції наукового визначення ролі та місця держави в управлінні сферою цивільного захисту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню та розв'язанню проблем державного управління в контексті забезпечення системи безпеки (держави, суспільства й особистості) в умовах виникнення НС присвячені наукові роботи С. Андреева, В. Андропова, А. Білоусова, С. Домбровської, М. Кулешова, А. Коссе, С. Майстра, А. Максимова, Н. Малишевої, О. Мельниченко, Д. Полковниченка, С. Пономаренка, Р. Приходько, А. Роміна, В. Садового, О. Соболя та ін. [1–5].

Постановка завдання. Не применшуючи напрацювань і наукових здобутків цих науковців, відзначимо, що існує необхідність обґрунтування науково-методологічних засад інтеграційного механізму державного управління ризиками виникнення НС, що й становить мету нашого дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як зазначалося вище, для забезпечення ефективного державного управління системою зниження ризиків і пом'якшення наслідків НС у цілому необхідно виділити в ній ряд підсистем, які можуть бути розглянуті з позиції їх статичної та динамічної. Вони, на наше переконання, складаються в інтеграційний механізм державного управління у досліджуваній сфері, який є сукупністю органів публічного управління, методів і засобів, за допомогою яких вони впливають (через заходи) на об'єкт державного управління для найбільш ефективного досягнення завдань, які становлять «дерево» (систему) цілей.

На підставі такого визначення можемо виокремити основні елементи інтеграційного механізму державного управління ризиками виникнення НС, які варто віднести до керуючої його підсистеми, що реалізує функції держави (рис. 1):

- органи державного та регіонального управління (загальної та спеціальної компетенції);
- кадрова складова частина (працівники підрозділів органів державного та регіонального управління);
- інформаційно-управлінська, зокрема інформаційно-аналітична складова частина (зв'язки, потоки, джерела тощо);
- низка методів державного управління ризиком виникнення НС (правові, організаційні, економічні й інформаційні);
- засоби, технології та інший допоміжний управлінський інструментарій, необхідний для управління ризиком виникнення НС.

Щодо методів державного управління ризиком виникнення НС, то вони, на наш погляд, охоплюють:

- 1) систему моніторингу довкілля;
- 2) прогнозування та ліквідацію НС на потенційно небезпечних промислових об'єктах та ін. [4].

У загальній концепції системи заходів протидії НС пріоритет повинен бути наданий комплексу заходів, спрямованих на визначення, зниження ризику виникнення НС і пом'якшення їх наслідків. Він заснований на управлінні ризиками НС, яке неможливе без інформаційної й аналітичної підтримки підготовки та прийняття відповідних державноуправлінських рішень щодо попередження та ліквідації НС. Для державного управління ризиком виникнення НС має здійснюватися моніторинг стану природного середовища

й об'єктів техносфери, аналіз ризику і прогнозування НС.

Стосовно потенційно небезпечних об'єктів, моніторинг як складова частина державного контролю є систематичним збором інформації, спостереження і безпосередньо аналізом стану функціонування об'єкта державного управління, що включає такі процедури, як оцінювання параметрів технологічного процесу на цих об'єктах – потенційних джерелах небезпеки, рівня викидів ними шкідливих речовин, стану навколишнього природного середовища на прилеглих до зазначених об'єктів територіях.

Отримана інформація під час здійснення моніторингу щодо тих чи інших процесів і явищ служить основою для аналізу ризику і прогнозування. Метою прогнозування НС, власне, ризику

Рис. 1. Структура і процес функціонування системи державного управління ризиком виникнення НС

Джерело: складено на підставі [1–3; 5].

її виникнення, є визначення часу виникнення НС, можливого місця, масштабу і наслідків для населення і навколишнього природного середовища.

Існує значна кількість видів моніторингу як складової частини контролінгу, що розрізняються залежно від джерел і чинників антропогенних впливів, ефекту, тобто реакції компонентів біосфери на ці дії, методів спостережень тощо. На рис. 2 наведено класифікацію видів моніторингу за такими ознаками: за відношенням до навколишнього природного середовища; залежно від негативних факторів, які спостерігаються; за цільовими функціями; за методичною базою (рис. 2).

Отримана під час моніторингу аналітична інформація щодо місця виникнення і параметрів НС по каналах зв'язку в оперативному режимі має передаватися в Центр управління в кризових ситуаціях, що функціонує на загальнодержавному рівні, а також головні управління ДСНС Укра-

їни та регіональні центри, створені при місцевих органах виконавчої влади загальної компетенції.

Система моніторингу, лабораторного контролю та прогнозування НС природного і техногенного характеру є важливою складовою частиною системи державного управління ризиками виникнення НС – інформаційно-аналітичною, яка об'єднує зусилля функціональних і територіальних підсистем ДСНС України в частині прогнозування можливості виникнення НС і їх соціально-економічних наслідків.

Для своєчасного отримання достовірної інформації про стан навколишнього природного середовища та потенційно небезпечних об'єктів повинні бути здійснені такі заходи:

1) створений єдиний центр прийому й обробки інформації, що надходить від різних систем і органів виконавчої влади загальної та спеціальної компетенції;

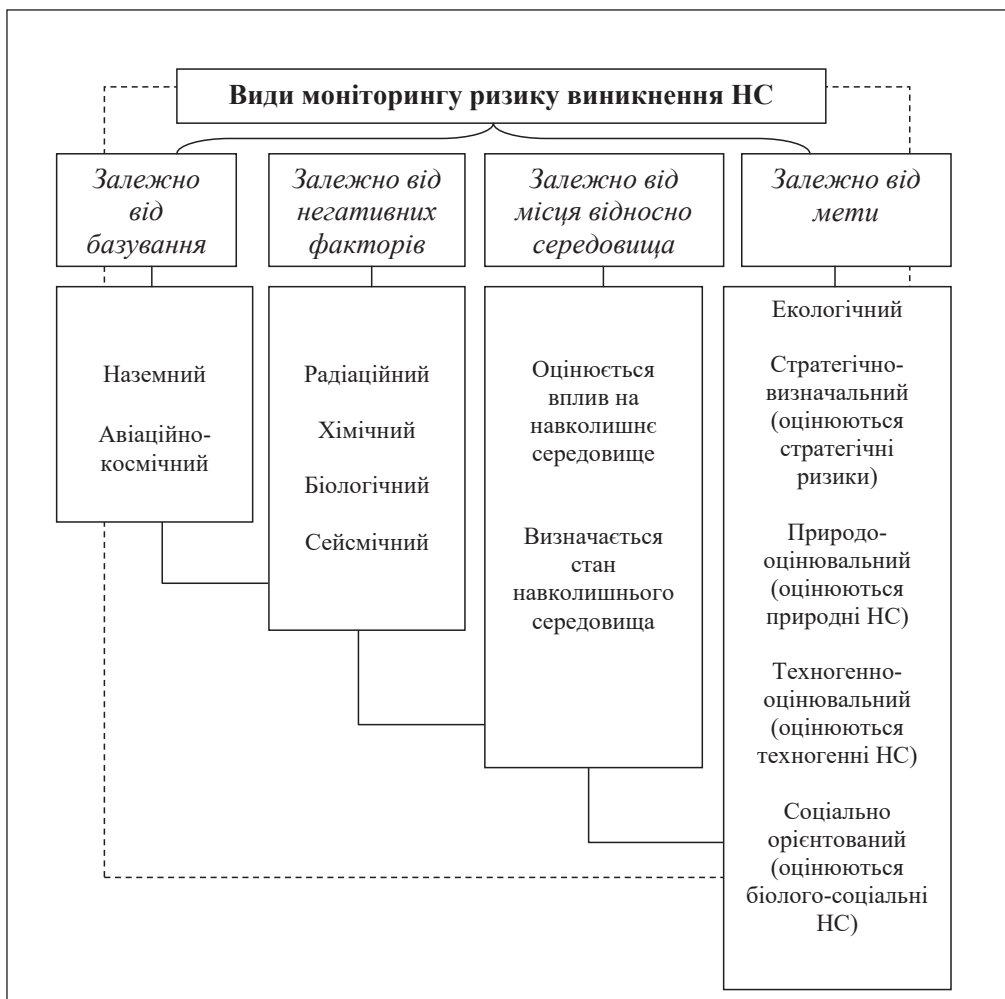

Рис. 2. Види моніторингу ризику виникнення НС у контексті здійснення контролінгу

Джерело: складено на підставі [2; 5].

2) постійно оновлювані відомчі системи спостереження за кількістю пунктів контролю та їх оснащенням;

3) створені автоматизовані системи моніторингу та прогнозування, засновані на сучасних засобах дистанційного зондування, у т. ч. повітряного і космічного базування;

4) створений банк даних про потенційно небезпечні виробництва і статистичних даних про аварії на них в інтересах оцінки (прогнозу) ризику НС;

5) розроблені й затверджені методики прогнозу виникнення та розвитку небезпечних природних і техногенних явищ.

На регіональному рівні (в окремо взятих регіонах) утворюються регіональні системи моніторингу НС, які об'єднують відповідні регіональні підрозділи органів виконавчої влади спеціальної компетенції, тобто ті, що належать до єдиної системи державного управління ризиками їх виникнення. Координацію діяльності таких регіональних систем здійснюють регіональні центри моніторингу, лабораторного контролю та прогнозування НС природного і техногенного характеру регіональних центрів ДСНС України. Застосування відповідного інструментарію щодо реалізації системи зі зниження ризиків і пом'якшення наслідків НС відбувається в межах організаційно-інституціональної складової частини, представленій структурними підрозділами ГУ ДСНС України. З огляду на предмет нашого дослідження, відзначимо, що вимагає детермінації й оцінювання діяльність органів публічного управління, що функціонують

у сфері цивільного захисту, здійснюючи прогнозування ризиків виникнення НС, а також усунення їх негативних наслідків. Компаративний аналіз сучасного стану виконання цих функцій буде здійснено в межах наступних наших наукових досліджень.

Висновки. Отже, вирішення наукової проблеми щодо визначення ризику виникнення НС знаходиться в площині міждисциплінарної науки «Публічне управління й адміністрування», зокрема такого її напрямку, як державне управління у сфері соціально-економічної безпеки України з погляду цивільного захисту, системність якого (управління) безпосередньо пов'язана із урахуванням особливостей ризиків виникнення НС.

Вважаємо, що має місце ланцюгова парадигмальність, яка полягає у такому:

1) ефективність забезпечення системи національної та цивільної безпеки залежить від вчасності та результативності державного управління ризиками виникнення НС;

2) реалізація державного управління у цій сфері вимагає обґрунтованого вибору необхідної концепції, у т. ч. щодо аналізу таких ризиків.

Ця парадигмальність також передбачає формування та розвиток інтегрального механізму державного управління ризиками виникнення НС. Визначено, що він є сукупністю органів публічного управління, методів і засобів, за допомогою яких вони впливають (через заходи) на об'єкт державного управління (ризик виникнення НС) для найбільш ефективного досягнення завдань, які становлять «дерево» (систему) цілей.

Список літератури:

1. Антонов В.О. Об'єкти національної безпеки та їх особливості. Держава і право. Юридичні і політичні науки. 2013. Вип. 59. С. 65–71.
2. Бойко-Бойчук О.В. Механізми державного управління: узагальнена модель. URL: concept.at.ua/load/0-0-0-34-20.
3. Гур'єв С., Радиш Я., Терентьєва А. Завдання кризового менеджменту й управління надзвичайними ситуаціями в державному управлінні. Університетські наукові записки. 2012. № 2 (30). С. 285–290.
4. Домбровська С.М., Коврегін В.В., Помаза-Пономаренко А.Л., Коленов О.М. Державне управління у сфері безпеки соціально-еколого-економічних систем. Харків: НУЦЗУ, 2017. 244 с.
5. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16 березня 2000 р. № 1550-III / Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1550-14>.

ИНТЕГРАЦИОННЫЙ МЕХАНИЗМ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ РИСКАМИ ВОЗНИКНОВЕНИЯ ЧРЕЗВЫЧАЙНЫХ СИТУАЦИЙ

В статье проведен анализ научных основ определения интеграционного механизма государственного управления рисками возникновения чрезвычайных ситуаций. Выяснено подсистемы реализации такого механизма, предусматривающие определение уровня риска возникновения чрезвычайных ситуаций. Учитывая положения общего концепта науки государственного управления, выделены правовые, экономические, организационные и информационные методы государственного управления рисками возникновения чрезвычайных ситуаций. Систематизированы виды и системы мониторинга в системе государственного управления в условиях рисов возникновения чрезвычайных ситуаций.

Ключевые слова: государственное управление, интеграционный механизм, подсистемы, риск, чрезвычайная ситуация, безопасность.

**THE INTEGRATION MECHANISM OF PUBLIC ADMINISTRATION
OF RISK OF AN EMERGENCY CONDITION APPEARING**

The scientific principles of predictive determining of mechanism public administration of the the risk of an emergency condition appearing are analyzed in the article. The subsystems of this mechanism that determining of the level of risks of emergencies condition appearing are specified. Considering the provisions of the general concept of the state administration science, legal, economic, organizational and informational methods of the state's management of risks of emergency onset were singled out. The types and monitoring systems in the system of public administration under the conditions of the risk of emergency onset were systematized.

Key words: *public administration, integration mechanism, subsystems, risk, emergency, security.*